9 ՆՈՅԵՄԲԵՐ · 1846 ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ · ԹԻՒ 20 ՀԻՍԱՓԻ ՃՃԵ · ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԱՋԳԱՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Տարեկան գին կանխիկ ղրշ 100
Վեցամսեայ » » » 52 1/2
Պօլսէն դուրս գացած Լրագիրներուն փոստային ծախքը առնուզին վրայ է։
Այս Լրագիրը ամէն շաբաթ օրերը կը հրատարակուի։

Իր շահին համար լուր մը հրատարակելու ուզողը պիտի վճարէ տողին 40 փարայ։
Նորատիպ գրոց ծանուցումը ձրի է։
Դուրսէն եկած նամակներուն փոստային ծախքը իրենցը պիտի վճարէ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՊՕԼԻՍ 9 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

Ընդհանրական գլխաւոր պատայքներնիս միտքերնիս բերելնուս պէս՝ իսկոյն կը հասկընանք երկրագործութիւնը որչափ կարեւոր բան է մարդոյս։ Ուստեղքի—խմելիքի կարօտ ըլլանք, հագնելիքի—կապուելիքի կարօտ ըլլանք՝ նոյնպէս։ Որ ժողովուրդը՝ որ ազգը, որ թագաւորութիւնը երկրագործութեան յարդէը չէ ճանչցեր, օր աւուր աղքատացեր է. ճանչցողներն ալ հարստացեր են. ապա նոր համար է որ Եւրոպայի ազգերը բոլոր ճիգերնին այս գեղեցիկ ու ամենաշահաւոր արհեստին վրայ թափեր են, և քիչ տարիի մէջ կ'երեւայ որ այն ապրանքն պիտի կատարելագործուի, որ միայն իրենց պղտիկ աշխարհներնուն բերքովը ապրելու կարող պիտի ըլլան։

Այս արհեստին յարդը Օսմանեան մեծազօր տէրութիւնն ալ քաջ ճանչնալով, մանաւանդ իւր հողերն ալ ամէն կերպ մշակութեան խիստ յարմար ըլլալուն, շատոնց'ի վեր այս հողերէն տեսակ տեսակ բերքեր քաղելուն միջոցները կը մտածէր։ Եղակին մշակութիւնը փորձը քանի մը անգամ եղաւ հոս, և Գրուսայի կողմերը յաջողեցաւ այս փորձը, նոյնպէս Բրինձինը, որ Հիմա առատ բրինձ կ'ելլայ Ֆիլիպէի կողմերն։ Նոր շինուած գործարաններուն պէտք եղած բաները թէ որ այս տէրութեան հողէն ելլայնէ, առաւել պիտի յաջողին. անոր համար Վեհափառ Աբքայն երկրագործութեան համար յատկապէս քանի մը մարդիկ բերել տուաւ Միսրայեալ Նահանգներէն, որոնց գլուխն է Պ. Դուբիզ մեծանուն երկրագործը։ Այս մարդիկը իրենց հետ շատ տեսակ սերմ բերին հոն տեսնելին որ հասցուներն այս ազնիւ հողերուն մէջ։

—Վեհափառ կայսրն մեր սուլթան Աբդուլ Մէճիտ խան անցածները երբ որ Եւրոպայի մասին մէջ Օսմանեան մեծազօր տէրութեան տակը գըտնըված երկիրները այցելութեան գնայ՝ Այսպէս գիւղն ելլելն եռաքը մեծ և պղտիկ Ճէբմէճէ ըսված տեղերուն միջոցը հարթ փէրէպի ըսուած տեղը՝ բարձրադասակիւ Մուսդաֆա Բէշիր փաշային ապարակը ինչաւ. որ այն ժամանակը արտաքին գործոց տեսուչ (խարիճիկ մուշիրի) էր. և հիմա իմաստութեամբ և փառօք կը վարէ Սարդարամուինան պաշտօնը։

Այն տաղանդն Վեհափառ արքայն խորհելով որ պղտիկ Ճէբմէճէէն մինչեւ մեծ Ճէբմէճէ միջոցը երկար է, որ վեց ժամ կը քաշէ. և այսքան միջոցս՝ ճանապարհորդներուն քիչ մը նստելու և ճամբու աշխատութենէն հանգիստ առնելու յարմար տեղ մը չի կայ, հրաման ըրաւ որ այն տեղը, այսինքն՝ հարթ փէրէպի ըսուած տեղը լիշեան և քանի մի խանութներ շինվին ճանապարհորդաց հանգստութեան համար. և ճամբան շինվիլ։ Յիշեալ ճամբուն վրայ հին տաղանդն մէկ ազբիւր մըն ալ կար. բայց այս շինուած տեղերուս նայելով յարմարցուցած նոր ճամբէն դուրս մնալուն համար անօգուտ մնալիքը յայտնի ըլլալով՝ նոր ճամբուն վրայ մէկ նոր փառաւոր ազբիւր մը շինուեցաւ։

Հին տաղանդը այս ձորէս անցնիլը վատանգաւոր բան մըն էր. որովհետեւ աւազակներ (հարամիներ) այս ձորոյս երկու կողմը գտնուած անտառները իրենց բնակարան ըրած էին, և անցնող դարձող ճանապարհորդները կը կողոպտէին։ Հիմա ապահով մէկ ճամբա մը ըլլալով՝ հին վիճակէն առնըված հարթ փէրէպի անուանը յարմարութիւնը վերցաւ. այն տեղին նայելով այս անուանը աննշան անուն մը եղած էր։ Վեհափառ Թագաւորը այս պատճառաւ հրաման ըրաւ որ հին անունը այս տեղս վրայէն վերնայ. և այսուհետեւ սապէի տէրէսի ըսուի։

—Թէպէտ մեծազօր Տէրութեան նոր կարգադրութիւններուն մէջ յանցանքի տէր եղող մարդոց մինչեւ որ յանցանքնին չի յայտնուի, և դատաստանական վճռով հրաման չըլլայ նէ՝ ծեծել պիտի չըլլայ այնպէս յանցաւորները. բայց քանի մի տեղեր ղապիէի գործակալներուն համար կը լսվի, որ բըռնած մարդերնին կը ծեծեն եղեր։ Այս բռնուած մարդոց յանցանքը որքան յայտնի որ ըլլայ, և այն յանցանքին փոխարէն պատիժը ծեծ ըլլալը որքան աղէկ որ գիտեն յիշեալ գործակալները, այսու ամենայնիւ մեծազօր և բարեգութ Խնքնակալին հրամանը և կամքը այն է որ՝ մէկ մարդու մը յանցանք դատաստանական ճամբով ստուգվելէն՝ և այն մարդուն ծեծ ուտելուն համար դատաստանական վճիռ տրուելէն առաջ՝ և իսկ մարդ բնաւ իշխանութիւն պիտի չտնենայ մարդու ձեռք վերցընելու, թէ և այն մարդը ծանուցեալ և ստոյգ յանցաւոր ըլլայ։

Եւ թէ որ ղապիէին գործակալ խավլաղը յանցաւոր մը չի կրնայ բռնել նէ՝ հետը խարաղ-ի խանդէն մէկ զինուոր մը պիտի տանի. և յանցաւորը թէ որ չի բռնուելու համար ղէնք քաշէ նէ՝ այն առենը զինուորը անոր դէմ ղէնք քաշելով այն մարդը նուաճէ, որքան հնար է նէ՝ առանց մէկ ծանր վէրք մը հասցընելու։ Թէ որ յանցաւորը գինով ըլլալով ղէնք քաշէց նէ՝ զինուորը անոր թեւին կամ ուրիշ անդամը մէկ տեղին զարնելով կրնայ ղէնքը ձեռքէն ձգել տալ. կապել. և անանկ տանիլ։ Ինչ և իցէ. կառավարութեան գործակալները միշտ այն պիտի նային՝ որ իրենց յանձնուած գործը ուրիշին ցաւ և վնաս չի հասցընելու կերպով կատարեն։

Անցաղօր Խնքնակալին այս հրամանին համեմատ՝ տէրութեան բարձրագոյն դռնէն ալ յատուկ հրամանագիրներ խրկուած են ամէն տեղի ղապիէներու. և հասարակաց ծանուցանելու համար ալ՝ Տէրութեան կողմէն հրատարակուած Լաւ-ի Վաւէ օրագրին մէջն ալ տպուած է։

—Վեհափառ արքայն որ միշտ իւր ժողովրդին հանգստութիւնը կը բաղձայ, լսելով որ քիւրտերը շատ չարութիւններ կը գործեն կոր Ասիայի մէջ, հրաման ըրաւ բարձրագոյն տաճարին, որ այն ապատամբները զսպելու ինչ միջոց կրնայ ըլլալ նէ իսկոյն գործի դրուի և գլուխնին բռնեն մայրաքաղաքս բերեն։

—Շաբաթ օրը Վեհափառ Աբքայն հեռը մինակ մէկ մարդով յանկարծ նոր հատատուած զինուորական գպրոցը գնայ, որ տեսնայ թէ այս գպրոցին գործքը իւր բաղձանացը համեմատ կը քալէ՞ կոր մի։

—Ֆերիք Իզզէթ փաշան Իւսքիւտարու զինուորական տաճարին նախագահ անուանեցաւ։ Մին փաշային տեղը։

—Դուլչինի ձմերանոցին հրամանատար Օսման փաշան՝ Ֆէրիկ աստիճանով զինուորական տաճարին անդամ անուանեցաւ. ասոր տեղն ալ Իվա Հիւսէյին փաշան դրուեցաւ։

—Արժանապատիւ Շէքիպ էֆէնտին որ անցածները Վենայի դեսպան անուանեցաւ, խորհրդարանի պատգամաւորներ խրկուած են ամէն տեղի ղապիէներու. և հասարակաց ծանուցանելու համար ալ՝ Տէրութեան կողմէն հրատարակուած Լաւ-ի Վաւէ օրագրին մէջն ալ տպուած է։

—Վեհափառ արքայն Ռումելի Ճանապարհորդութիւն ըրած ժամանակը՝ Լաշի, Պուքուէշի և Սըրբի պէյերը իրենց կատարեալ հնազանդութեանը նշան՝ արժանավայել յարգանօք դիմաւորելին զանի. ուստի Վեհափառ Աբքայն այս արժանապատիւ իշխաններուն ամէնուն զատ զատ մէկ մէկ պատուոյ նշան և մէկ մէկ ալ ծանրագին թուր պարգեւ խաւրեց յարգի Պէհճէտ էֆէնտիին հետ։

—Սրբի կառավարութեան կողմէն հոս գտնը-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱՀԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Գաղղիայի գպրոցական խորհրդարանին անդամ Պ. Պլանքին 1845 ին Պուլլարիսանի վրայով գրած Ճանապարհորդութիւնը մէջ, Տամասկոսի վրայ խօսելու առենը կ'ըսէ «Նէմիճէներուն Ռուսներուն Գաղղիացիներուն այս նահանգին համար շինած աշխարհացոյցներնին բոլորովին սխալ են, անանք մարդու մը առաջնորդելու տեղը մարդը կը մոլորեցուցանեն։ Խել մը գեղեր քաղաքներու տեղ գրուած են, երբեմն քաղաքներն ալ լեռներու տեղ։ Անանց մէջ անանկ հարեւաւոր գիւղեր նշանակեր են որ ամենեւին իրաւը չիկայ, ու եղած հաղարաւոր գիւղերն ալ մոռցեր են նշանակելու... անանց մէջ նայելու ըլլաս նէ գիտես թէ մէկ նոր աշխարհք մը կայ գտնուելու կամ մէկ հին աշխարհք մը կայ նորէն յայտնուելու...»։

Այ, գիտնականը ասանց վրայով ասանկ կը զրուցէ, բայց յիրաւի ես ալ ասորին Ալբանիան աշքէ անցուցնելով իրաւունք տուի անոր, փան դի ես անանկ գաւառ մը պիտի նկարագրեմ որ են երեւելի աշխարհագիտներուն գործքերուն մէջ անգամ հարիւ թէ կը գտնուի, ու խելմէն ալ տեղական հանգամանքներու վրայով քանի մը մանրամասն տեղեկութիւններ ալ պիտի տամ, որ Մարդ պուլուը՝ Գաղղիոյ ժօսուսը՝ Տիւֆուռը՝ և այլն, անանք ասանց վրայով ամենեւին բան մը չեն զբուցեր։ Բայց պիտի ըսեմ որ իմ միտքս այն հուշակաւոր աշխարհագիրներուն շինած գործքերուն վրայ, սա իմ շինածս մէկ յաւելուած մը ընել չէ, ես ինքս Ճանապարհորդեցի ու աչքովս տեսայ, Եպիրոսին մէկ մասին մէջ տեսածս պիտի պատմեմ։

Վիլէհեթ կամ Զաղօռի նահանգը (ասիկայ արբանոնի բառ է որ կը նշանակէ Լատինէրէն յանկոյս լերանց) Եանեայէն երկու Ժամի շափ հեռու հիւսիսային արեւմտեան կողմը լեռի մը քով կ'ինայ, ու քառասուն և չորս գիւղի բաժանուած է, որուն բնակիչները քսան և չորս հազարի կը հասնի. ասանց կառավարութիւնը մէկ կառավարչ հատ. բակապետութիւն մըն է։ Այն տեղ ոչ ազնուապետութիւն կայ, ոչ ասպիճան, ու ոչ ազնուականութիւն. վերջապէս այն տեղ մէկ կատարեալ հաւասարութիւն մը կը տիրէ։ Ամէն մէկ գիւղ իրեն գիւղապետներ ունի որ կը կառավարեն. և ասանք կ'ընտրեն իրենց հոճա պաշին որ հարկ եղած ժամանակը Եանեա կը գտնուի, ու գիւղին մէջ սիրով չի լսվին։ Ասանց մանաւոր գործքերը այն հոճա պաշին պաշտօնը կը տեսնուին. մայրաքաղաքին մէջ քիչ մարդու միտքը կուգայ որ հպատակներուն ամէն տեղ գատաստանատուն կայ տէր։ Այս փոքրիկ հասարակապետութիւնը տարին երկու անգամ ընդհանուր ժողովք ունի, մէկը ապրիլի մէջ սուրբ Գէորգիի կիրակին կ'ըլլայ, մէկալն ալ հոկտեմբերի մէջ սուրբ Դեմետրիոսի կիրակին մէջ. կամ իւրաքանչիւր գիւղիր կողմէն փոխանորդ կը խրկէ որ երթան Վիլէհէթին վրայով եղած գործքերը կարգի դնեն, ու թէ որ այն տեղի բնակիչները իրենց հոճա պաշէն գոհ չեն նէ ուրիշ մէկ նոր մը ընտրեն։ Այս ընդհանուր ժողովքներուն միայն հպատակները կ'երթան, Տաճիկները ամենեւին չեն երթար։ Անանկ մէկ տէրութիւն մը ըլլայ որ ասանց ամէն մասամբ խնամելու հոգը վրան առած ըլլար ու պարտաւանէր զանանք նէ, անոր ինչպէս որ հարկ պիտի տային նէ նոյնպէս ալ ասանք Տաճկաց հարկ կուտան։ Այնտեղ եկեղեցիները գմբեթաւոր են, ու ուր որ նայիս նէ կը տեսնես որ զանգակատուները մինչեւ ամպերն են հասեր։ Բայց որովհետեւ մարդուս պիտա աղէկ գործքերուն մէջը անգամ միշտ մէկ անկիւն մը կայ, որով անկատար կ'երեւայ անոր համար անաչառ դատաւոր եղողը, երբեմն Զաղօռիայի մէջ գրուած օրէնքին տեղը բռնող սովորութիւններուն համեմատ ալ կը շարժի։

Երբեմն շարախտ ու նախանձ մարդիկները փաշաներուն գեղ հասկընալով, անանք ալ ուզելին Ազգաբնական հրամանաբ Մեհմէտ Ռեշիտ փաշային շարտնած սրտանութիւնները Զաղօռիացին վերցուներն։ Բայց բարեբաղդութեամբ ամէն տաեն Զաղօռիացիներուն մէջ մեծամեծաց հետ տեսութիւն ընող ու լաւ տեսակ մարդիկ կը գտնուին, որ այն տեղի փաշային տաղիւը համարձակութիւն ունենալնին հասկցուցին անոր ժողովուրդը խնամելու համար իր ունեցած պարտաւորութիւնը։ Կ'ուզիմ խնդրուներ քաղաքիս հիմնակուան վիճակին վրայով գործի մէջ գտնուող անձինքները. մէկը Ալպանիայի և Եպիրոսի փոխանորդ որ անցած տարի Կոստանդնուպօլսոյ մէջ հատատուած մեծամեծաց ժողովին հրաւէրի անդամներէն մէկն էր Պ. Ալիքզի Փոփով օղլուն է. երկրորդը երկու երեք ամիս առաջ Եանեայի ալբեպիսկոպոս անուանող արժանընտիր անձը, և երրորդը այս երկիրներուն կրթութեանը պատճառ եղող նշանաւոր անձինքներէն մէկին է Պ. Զաքէլուիսն։ Բայց ամէն բարեկարգութիւնը ու արդարութիւնը իր տեսութեան ամէն կողմը ըլլայ տեսի փոփաքող Սուլթան Աբդիւլ Մէճիտ վեհափառ արքային հայրական խնամոյը իմաստուն գործադիր խորով փաշային ու անոր յաջողդ Զիա փաշային խելացի կառավարութեան ներքեւը, այս փոքրիկ հասարակապետութեան գլխուն եռքէն գալիք տուութեամբ և փառօք կը վարէ Սարդարամուինան պաշտօնը։

Այն տաեղէն Վեհափառ արքայն խորհելով որ պղտիկ Ճէբմէճէէն մինչեւ մեծ Ճէբմէճէ միջոցը երկար է, որ վեց ժամ կը քաշէ. և այսքան միջոցս՝ ճանապարհորդներուն քիչ մը նստելու և ճամբու աշխատութենէն հանգիստ առնելու յարմար տեղ մը չի կայ, հրաման ըրաւ որ այն տեղը, այսինքն՝ հարթ փէրէպի ըսուած տեղը լիշեան և քանի մի խանութներ շինվին ճանապարհորդաց հանգստութեան համար. և ճամբան շինվիլ։ Յիշեալ ճամբուն վրայ հին տաղանդն մէկ ազբիւր մըն ալ կար. բայց այս շինուած տեղերուս նայելով յարմարցուցած նոր ճամբէն դուրս մնալուն համար անօգուտ մնալիքը յայտնի ըլլալով՝ նոր ճամբուն վրայ մէկ նոր փառաւոր ազբիւր մը շինուեցաւ։

Հին տաղանդը այս ձորէս անցնիլը վատանգաւոր բան մըն էր. որովհետեւ աւազակներ (հարամիներ) այս ձորոյս երկու կողմը գտնուած անտառները իրենց բնակարան ըրած էին, և անցնող դարձող ճանապարհորդները կը կողոպտէին։ Հիմա ապահով մէկ ճամբա մը ըլլալով՝ հին վիճակէն առնըված հարթ փէրէպի անուանը յարմարութիւնը վերցաւ. այն տեղին նայելով այս անուանը աննշան անուն մը եղած էր։ Վեհափառ Թագաւորը այս պատճառաւ հրաման ըրաւ որ հին անունը այս տեղս վրայէն վերնայ. և այսուհետեւ սապէի տէրէսի ըսուի։

—Թէպէտ մեծազօր Տէրութեան նոր կարգադրութիւններուն մէջ յանցանքի տէր եղող մարդոց մինչեւ որ յանցանքնին չի յայտնուի, և դատաստանական վճռով հրաման չըլլայ նէ՝ ծեծել պիտի չըլլայ այնպէս յանցաւորները. բայց քանի մի տեղեր ղապիէի գործակալներուն համար կը լսվի, որ բըռնած մարդերնին կը ծեծեն եղեր։ Այս բռնուած մարդոց յանցանքը որքան յայտնի որ ըլլայ, և այն յանցանքին փոխարէն պատիժը ծեծ ըլլալը որքան աղէկ որ գիտեն յիշեալ գործակալները, այսու ամենայնիւ մեծազօր և բարեգութ Խնքնակալին հրամանը և կամքը այն է որ՝ մէկ մարդու մը յանցանք դատաստանական ճամբով ստուգվելէն՝ և այն մարդուն ծեծ ուտելուն համար դատաստանական վճիռ տրուելէն առաջ՝ և իսկ մարդ բնաւ իշխանութիւն պիտի չտնենայ մարդու ձեռք վերցընելու, թէ և այն մարդը ծանուցեալ և ստոյգ յանցաւոր ըլլայ։

Եւ թէ որ ղապիէին գործակալ խավլաղը յանցաւոր մը չի կրնայ բռնել նէ՝ հետը խարաղ-ի խանդէն մէկ զինուոր մը պիտի տանի. և յանցաւորը թէ որ չի բռնուելու համար ղէնք քաշէ նէ՝ այն առենը զինուորը անոր դէմ ղէնք քաշելով այն մարդը նուաճէ, որքան հնար է նէ՝ առանց մէկ ծանր վէրք մը հասցընելու։ Թէ որ յանցաւորը գինով ըլլալով ղէնք քաշէց նէ՝ զինուորը անոր թեւին կամ ուրիշ անդամը մէկ տեղին զարնելով կրնայ ղէնքը ձեռքէն ձգել տալ. կապել. և անանկ տանիլ։ Ինչ և իցէ. կառավարութեան գործակալները միշտ այն պիտի նային՝ որ իրենց յանձնուած գործը ուրիշին ցաւ և վնաս չի հասցընելու կերպով կատարեն։

Անցաղօր Խնքնակալին այս հրամանին համեմատ՝ տէրութեան բարձրագոյն դռնէն ալ յատուկ հրամանագիրներ խրկուած են ամէն տեղի ղապիէներու. և հասարակաց ծանուցանելու համար ալ՝ Տէրութեան կողմէն հրատարակուած Լաւ-ի Վաւէ օրագրին մէջն ալ տպուած է։

—Վեհափառ արքայն որ միշտ իւր ժողովրդին հանգստութիւնը կը բաղձայ, լսելով որ քիւրտերը շատ չարութիւններ կը գործեն կոր Ասիայի մէջ, հրաման ըրաւ բարձրագոյն տաճարին, որ այն ապատամբները զսպելու ինչ միջոց կրնայ ըլլալ նէ իսկոյն գործի դրուի և գլուխնին բռնեն մայրաքաղաքս բերեն։

—Շաբաթ օրը Վեհափառ Աբքայն հեռը մինակ մէկ մարդով յանկարծ նոր հատատուած զինուորական դպրոցը գնայ, որ տեսնայ թէ այս դպրոցին գործքը իւր բաղձանացը համեմատ կը քալէ՞ կոր մի։

—Ֆերիք Իզզէթ փաշան Իւսքիւտարու զինուորական տաճարին նախագահ անուանեցաւ։ Մին փաշային տեղը։

—Դուլչինի ձմերանոցին հրամանատար Օսման փաշան՝ Ֆէրիկ աստիճանով զինուորական տաճարին անդամ անուանեցաւ. ասոր տեղն ալ Իվա Հիւսէյին փաշան դրուեցաւ։

—Արժանապատիւ Շէքիպ էֆէնտին որ անցածները Վենայի դեսպան անուանեցաւ, խորհրդարանի պատգամաւորներ խրկուած են ամէն տեղի ղապիէներու. և հասարակաց ծանուցանելու համար ալ՝ Տէրութեան կողմէն հրատարակուած Լաւ-ի Վաւէ օրագրին մէջն ալ տպուած է։

—Վեհափառ արքայն Ռումելի Ճանապարհորդութիւն ըրած ժամանակը՝ Լաշի, Պուքուէշի և Սըրբի պէյերը իրենց կատարեալ հնազանդութեանը նշան՝ արժանավայել յարգանօք դիմաւորելին զանի. ուստի Վեհափառ Աբքայն այս արժանապատիւ իշխաններուն ամէնուն զատ զատ մէկ մէկ պատուոյ նշան և մէկ մէկ ալ ծանրագին թուր պարգեւ խաւրեց յարգի Պէհճէտ էֆէնտիին հետ։

—Սրբի կառավարութեան կողմէն հոս գտնը-

ցած մանաւոր գործքերը այն հոճա պաշին պաշտաը կը տեսնուին. մայրաքաղաքին մէջ քիչ մարդու միտքը կուգայ որ հպատակներուն ամէն տեղ դատաստանատուն կայ տէր։ Այս փոքրիկ հասարակապետութիւնը տարին երկու անգամ ընդհանուր ժողովք ունի, մէկը ապրիլի մէջ սուրբ Գէորգիի կիրակին կ'ըլլայ, մէկալն ալ հոկտեմբերի մէջ սուրբ Դեմետրիոսի կիրակին մէջ. կամ իւրաքանչիւր գիւղիր կողմէն փոխանորդ կը խրկէ որ երթան Վիլէհէթին վրայով եղած գործքերը կարգի դնեն, ու թէ որ այն տեղի բնակիչները իրենց հոճա պաշէն գոհ չեն նէ ուրիշ մէկ նոր մը ընտրեն։ Այս ընդհանուր ժողովքներուն միայն հպատակները կ'երթան, Տաճիկները ամենեւին չեն երթար։ Անանկ մէկ տէրութիւն մը ըլլայ որ ասանց ամէն մասամբ խնամելու հոգը վրան առած ըլլար ու պարտաւանէր զանանք նէ, անոր ինչպէս որ հարկ պիտի տային նէ նոյնպէս ալ ասանք Տաճկաց հարկ կուտան։ Այնտեղ եկեղեցիները գմբեթաւոր են, ու ուր որ նայիս նէ կը տեսնես որ զանգակատուները մինչեւ ամպերն են հասեր։ Բայց որովհետեւ մարդուս պիտա աղէկ գործքերուն մէջը անգամ միշտ մէկ անկիւն մը կայ, որով անկատար կ'երեւայ անոր համար անաչառ դատաւոր եղողը, երբեմն Զաղօռիայի մէջ գրուած օրէնքին տեղը բռնող սովորութիւններուն համեմատ ալ կը շարժի։

Երբեմն շարախտ ու նախանձ մարդիկները փաշաներուն գեղ հասկընալով, անանք ալ ուզելին Ազգաբնական հրամանաբ Մեհմէտ Ռեշիտ փաշային շարտնած սրտանութիւնները Զաղօռիացին վերցուներն։ Բայց բարեբաղդութեամբ ամէն տաեն Զաղօռիացիներուն մէջ մեծամեծաց հետ տեսութիւն ընող ու լաւ տեսակ մարդիկ կը գտնուին, որ այն տեղի փաշային տաղիւը համարձակութիւն ունենալնին հասկցուցին անոր ժողովուրդը խնամելու համար իր ունեցած պարտաւորութիւնը։ Կ'ուզիմ խնդրուներ քաղաքիս հիմնակուան վիճակին վրայով գործի մէջ գտնուող անձինքները. մէկը Ալպանիայի և Եպիրոսի փոխանորդ որ անցած տարի Կոստանդնուպօլսոյ մէջ հատատուած մեծամեծաց ժողովին երեւելի անդամներէն մէկն էր Պ. Ալիքզի Փոփով օղլուն է. երկրորդը երկու երեք ամիս առաջ Եանեայի ալբեպիսկոպոս անուանող արժանընտիր անձը, և երրորդը այս երկիրներուն կրթութեանը պատճառ եղող նշանաւոր անձինքներէն մէկին է Պ. Զաքէլուիսն։ Բայց ամէն բարեկարգութիւնը ու արդարութիւնը իր տեսութեան ամէն կողմը ըլլայ տեսի փոփաքող Սուլթան Աբդիւլ Մէճիտ վեհափառ արքային հայրական խնամոյը իմաստուն գործադիր խորով փաշային ու անոր յաջողդ Զիա փաշային խելացի կառավարութեան ներքեւը, այս փոքրիկ հասարակապետութեան գլխուն եռքէն գալիք դէշութիւններուն վրայով կրած երկիւղները ոչնչացան, ու Զաղօռիացիք սկսեցին իրենց վատակներնուն մէկ ճամբայ մը դանել։ Թէ որ առ այժմ ասանց ունեցած քաղաքական օրէնքներնուն օր մը մէկ նոր բարեկարգութիւն մը պիտի ըլլայ նէ, այն բարեկարգութիւնները երբ ասոր պիտի ըլլալը Ժամանակը կը ապրիլցնէ, ու մանաւանդ որ մինչեւ այն տաեն ըստացած կատարեալ կրթութիւններին այս գործը կը գիւրացունէ. մինչեւ ան տաեն ասանց օրէնքը արժան է որ պահուի։ վասն զի այն օրէնքը ասանկ ապրքատ քաղաքի մը մէջ զանանք երջանիկ ըրաւ։ Միտքդ բեր փարեկեն ժայռեր ու սարասփելի գահավէժներ։ ուր տեղ զանազան կատաղի գազանաներ տեղւոյն բնակիչներուն հետ կռիւ կը բռնան բնակարանի վրայ... Էյ, ասանկ ապառաժուտ տեղուանքները գործուած մշակուած է, ու հիմա այն տեղ մէկ անմեղ հեշտուն մը կը տիրէ։ Կիսկիմարդիկ այս քաղաքին ամենեւին չեն հեռանար։ իրենց աշխատանքովը ու քրտինքովը այս անապատին մէջ տեսակ մը կուսաբ հնարեր կը գործեն։ Երբիկ մարդիկ ալ Ամերիկայի Սամուսի Զուիցերի բնակիչներուն նման, հողերնուն ամրութեանը պատճառաւ կը պարտաւորին իրենց հայրենիքը ձգել ու երթալ իրենց անպարտաղ նահանգին ձիւնով ու սառոյցով վեց ամիս շարունակ ծածկուող քաղաքներնուն լեռնոտ երկիրներնուն մէջին չի գտած հացերնին օտար քաղաքներէն գտնելու, որ անով իրենց սերելի ընտանիքը պահեն։ Զաղօռիացիք ամէն բանի կը համբերեն, անօթութիւն՝ ծարաւութիւն՝ ձըմեռուան սառոյցի ցուրտերուն ու ամառուան սառոյցի տաքերուն, վերջապէս ասանց գլխուն ինչ նեղութիւն որ գալու ըլլայ նէ սիրով կը քաշեն։ Մարդուս աշխարհքիս մէջ էն սիրած բաներէն հեռու երկար ժամանակ մնալուն երկիւղը ասանց հոգը չէ։ Զաղօռիացի մը ամէն բան կը քաշէ. ամէն տեղ կ'երթայ. ամէն բան կ'ընէ ու ամէն բան սորվիլ կ'ուզէ։ Ինչպէս որ վերը ըսի, Զաղօռիացին Տաճիկաստանի Ամերիկացին է Զուիցերեան է. ուր որ երթաս Զաղօռիացի կայ։ Օսմանեան բոլոր տէրութեանը մէջ, Պուլղարիստանի Վալաքիայի Սրբի Յունաստանի Թրէստի Վիէնայի Ռուսիայի ու թէ որ Հնդկաստանի մէջ ալ բնակելու ըլլաս, Քալքութայի մէջ կը գտնաս։ Ինչ արուեստ որ ըլլայ նէ ըլլայ, գիւրութեամբ ու ազէկը կը սորվին. մեծ վաճառականն ալ կրնան ըլլալ պզտիկ վաճառականն ալ, պզտիկ արհեստաւոր ալ կրնան ըլլալ. մեծ արհեստաւոր ալ, թէ ինքնիրեն մինակ փոքառութեամբ սորված բժիշկ ալ կրնան ըլլալ, թէ յատկապէս ուսմամբ Եւրոպայ սորված բժիշկ ալ կրնան ըլլալ, ու թէ որ հայցագրութիւն, բերիզակութիւն, և այլն, ասանք ալ ընել պէտք ըլլայ նէ կ'ընեն։ Զաղօռիացիները իրիկուան տուն դարձած ատենին ձեռ-

Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներ ուղարկուեցաւ Հայ Դատի Գրասենեակի Ներկայացուցիչ Տոքթոր Գարեգին Նժդեհ։ Նշանակութիւնը մեծ է։ Ամերիկեան հանրութիւնը ինչպէս նաեւ Ամերիկայի Հայ Գաղութը ուրախ են։ Ամերիկեան

Էդ գիշեր Էմմին բերդի մոտ գտնվող գյուղերից մեկում էր, ու Վիրաբ Հայրը Հովհաննեսի հետ գնացել էր Ղարսի գավառ՝ գործերի համար։ Էդպես որ, Էմմին մենակ էր։ Նրա հոգին ինչպես ասում էին, ինչպես գրում էին, ինչպես գրում էին, ինչպես գրում էին։ Էդ գիշեր Էմմին ոչ մի բան չի գրել։ Նա նստել է գրասեղանի մոտ, գրել է մի քանի տող, հետո դադարել է։ Գրել է, դադարել է։ Գրել է, դադարել է։ Գրել է,

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵՏԻ ԱՄՍԱԳԻՐ

ՈՎՍԵՓ ԳԱՐԵԳԻՆ Բ

Ցանկ. գին. Տեր Կիրակոս Հայրապետ։

Ս. Էջմիածին։

Ի Պետական Դպրանոց։

ԴԱՐԵՎՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՔ

Ի Լրագրին մեր նախորդ թիւին մէջ կոչեր էինք մեր ընթերցողներուն, որ մասնակցին մեր «Ի՞նչ ընեմ ինքս իմ ազգիս համար» հարցմանը։ Ինչպէս կը տեսնուի հետեւեալներէն, մեր կոչը ունեցաւ բաւական արդիւնք։ Ամենայն դիւրութեամբ կարելի է ենթադրել, որ մեր ընթերցողներուն մեծ մասը ոչ միայն ուշադրութեամբ կարդացեր է մեր գրածները, այլ նաեւ մտածեր է անոնց մասին։ Ինչպէս կարելի է դատել մեր ստացած նամակներուն եւ հեռագրերուն հիման վրայ, ամենուրեք ալ ազգային գաղափարը ոգեւորեր է ամենայն ոգի։ Ամենուրեք ալ ազգայնոցը ուզեր են գործել, ինչպէս ասենք, ամենայն ոգեւորութեամբ